Ի՞ՆՉ ՊԱՐՏ Է ԸԼԼԱԼ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄԸ

1. Արդարադատութիւն
2. Մի՛ Սկսիք Ըսել Թէ Աբրահամը Ունինք Իբրեւ Հայր
3. Արդարութեան Քաղցն Ու Ծարաւը
4. “Աստուած Ջանոնք Կ’արդարացնէ Իր Պարգեւած Ջրի Ծնորհիւովը”
5. Քրիստոնէութեան Կիրարկումը Ներկայ Քաղաքական Եւ Ընկերական
6. Արժանապատուտութիւն

ԱԼՊԷՌ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ

ՀԱՅ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

2010

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Արդարութիւնը համամարդկային իղձ մը, երազ մը և պահանջ մըն է: Պատմական հեռաւոր անցեալէն ի վեր ան զբաղեցուցած և չարչարած է մարդկութեան միտքը: Սումէրները հաստատեցին վէճերու պարագային, իրաւադատութեան և արդարութեան դրութիւնը: Արդարութեան անունով գործուած բազմաթիւ անարդարութիւններ ալ կան: Արդարութեան և առաքինութեան ճայնը, դժբախտաբար, կը կորսուի մեծ շահերու և ուժերու ժխորին մէջ: Այն ինչ որ սովորութիւնը կը գովէ և օրէնքը կը թոյլատրէ անհանդուրժելի կրնայ ըլլալ արդարութեան և ճշմարտութեան համար: Յաճախ արդարութիւնը դարձած է կալանատրը պետական նկատումներու և անձնական հաշիւներու: Դիւանագէտներու համար, արդարութիւնը, շատ հասարակ բառ մըն է և խորհրդանիշ՝ չարաշահութեան և խաբէութեան

Ի՞նչ պարտ է ըլլալ քրիստոնեայի մը՝ Քրիստոսի աշակերտի մը և աստուածասէրի մը արդարադատութեան ըմբռնումը: Ինչպիսի՞ արդարամտութիւն կը պահանջէ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս Իր հետեւորդներէն: Անոր պահանջած և փնտռած արդարութիւնը՝ արտացոլումն է տիեզերական Հոգիին, որ յայտնաբանուեցաւ Միածնի Մարդեղութեամբ, Անոր ապրումով և զոհաբերութեամբ: Յիսուս Քրիստոս բացայայտօրէն ըսաւ Իր աշակերտներուն.

«Եթէ ձեր արդարութիւնը աւելի չըլլայ քան դպիրներունը և փարիսեցիներունը, երկնքի արքայութիւնը չէք մտներ»--Մատթ. Ե.20:

Ահաւասիկ արդարութիւնը բնորոշող կանոն և կարգապահութիւն: Նազովրեցի Մարգարէի վերոյիշեալ խօսքերը կը պահանջեն բարիի և չարի այնպիսի առնչութիւն մը, որ հիմն է համայն մարդկութեան ու ոչ թէ ազգի մը, հաւատալիքի մը կամ աղանդամոլ մտածելակերպի մը նեղ դատողութիւնը: Որովհետեւ դպիրներու և Փարիսեցիներու (ազգայնամոլ կրօնաւորներու) կողմնակալ ձեւով արդարութեան պարտադրութիւնը նոր անարդարութիւններու դուռ բացաւ՝ խաչեց Արդարութեան Լոյս Ռահվիրան ու կործանեց Հրէաստանն ու պատճառ դարձաւ հրեայ ազգին աքսորութեան և հալածանքին:

Արդարութեան իմացումը և ըմբռնումը կը տարբերի սուտի և ճշմարիտի հասկացողութենէն: Վկայութիւն մը կրնայ սուտ ըլլալ կամ ճշմարիտ, սակայն արդարութիւնը հոգեկա՛ն լուսաւորութիւն կը պահանջէ զանոնք զանազանելու համար: Դէպք մը կամ պատահար մը կրնայ մէկու մը համար արդար ըլլալ իսկ ուրիշի մը համար նոյն դէպքը անարդար սեպուիլ: Այդ դըժ-

ւարութիւնը հարթելու համար, մարդ կարիքը ունի **առաւե՛լ** լոյսի:

Մոմի մը լոյսը, լո՛յս է, սակայն մոմի լոյսով բարդ գործեր կարելի չէ ընել: Բաղադրեալ և խրթին գործերու համար ելեկտրա-կա՛ն լոյսի պէտք ունի մարդ: Մարդկային կենցաղավարութիւնը իր համաշխարհային, բազմակրօն, և այլազան մշակոյթներու համադրութեան մէջ կը կարօտի աստուածային լոյսին՝ մտքի, սիրոյ և անաչառութեան ու ո՛չ ցեղային մոլեռանդ նախապա-շարումի:

Նոյ նահապետին համար կը կարդանք.

«Նոյ իր դարուն մարդոց մէջ արդար ու
կատարեալ մարդ էր»--Ծննդոց Ջ. 9:

Նոյ նահապետ **"իր դարուն մարդոց մէջ"** արդար ու կատարեալ նկատուեցաւ, ոչ թէ 20-րդ դարու լուսաւորեալ արդարադատութեան բաղդատմամբ: Նոյնպէս դպիրներն ու փարիսեցիները արդար ու իրաւախոհ էին **իրե՛նց** շրջանակին, իրե՛նց աւանդական ժամանակակիցներուն համար: Յիսուս Քրիս-տոսի արդարութեան խօսքերը անժամանցելի և յաւերժութեան համար արտայայտուած խօսքեր են: Ոչ թէ բանդակուած անկենդան և անզգայ ժայռերու կամ աղիւսակներու վրայ, այլ արդարախոհ առաքեալներու և զոհաբերող հաւատացեալներու արիւնատրոփ վկայութեան վրայ:

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, արդարութեան պիտակի ներքեւ, գլխատեց հազարատր անմեղներ: Համայնավար Խորհըր-դային Հայաստանի մէջ, արդարութեան դիմակի ներքեւ, մահացան բազմաթիւ արուեստագէտներ և ազատախոհներ: Այսօր կան՝ ամերիկեան արդարութիւն, արաբական արդարութիւն, չինական արդարութիւն եւլն, որոնք կը տարբերին իրարմէ:

Բարձրագոյն արդարութիւնը, պարտի գերազանցել "դպիրներու և փարիսեցիներու" (աւանդական և պետական) արդարութիւնը: Որովհետեւ մինչեւ որ ազգեր իրենք իրենց մէջ զիրար չի ճանչնա՛ն, և իրարու իրաւունքները չխոստովանին, իրաւունք չունին, որ օտարները ճանչնան և գնահատեն իրենց իրաւունքները: Այլախոհութեամբ չխաչենք արդարութիւնը և իրաւունքը, ինչպէս ըրին դպիրներն ու փարիսեցիները: Ներկայիս ամէն ոք "Մարդկային Իրաւունքներ" և "Միջազգային Օրէնք" առաջ բշելով կ՛ոտնակոխէ **ուրիշի՛ն** իրաւունքները:

Արդարութեան գաղափարը Հին Կտակարանին մէջ (հրէական ըմբռնումով), անձնասիրական և **ազգասիրական** էր: Դաւիթ թագաւոր՝ իր ամենագեղեցիկ սաղմոսին մէջ. 23-րդ, բարձրաթռիչ ներշնչումով կը սկսի իր փառաբանութիւնը առ Աստուած ըսելով. **"Տէրը իմ հովիւս է",** սակայն բիչ յետոյ վրէժխնդրական հոգին զինք կը համակէ և ան կը շարունակէ գրել.

**"Սեղան կը պատրաստես իմ առջեւս
իմ թշնամիներուս դիմաց":**

Նոր Կտակարանի "Մեծատունին և աղբատ Ղազարոս"ին առակէն տարբեր չէ: Ի՞նչ վրէժխնդրական հոգի է սաղմոսին այս հատուածը:

Այս էր դպիրներու և փարիսեցիներու ըմբռնած արդարութեան հոգեբանութիւնը: Մեր Տէրը Յիսուս Ջանաց ցոյց տալ Աստուծո՛յ արդարութիւնը սիրո՛յ շնորհաբաշխ տեսանկիւնէն, ըսելով.

> **«Ան իր արեգակը կը ծագեցնէ չարերուն ու բարիներուն վրայ և անձրեւ կը ղրկէ արդարներուն ու մեղաւորներուն հաւասարապէս»**--Մատթ. Ե.45:

Հրեաներուն համար, արդարութեան հասկացողութիւնը կը ծագի հրէական լեզուի արդարութիւն բառէն. "ցէ-տէ-ֆ", "ցէ-տէ-ֆահ": Արաբերէն և Թրքերէն լեզուի ծանօթներ կրնան ըմբռնել եբրայերէնը, որովհետեւ արաբերէն բառը կը գրուի "սատիֆ" և "սատաֆա" բառերով, ու կը նշանակեն՝ ուղղութիւն, անկեղծութիւն և արդարութիւն: Մովսիսական օրէնքով, հրէական առեւտուրը արդարութեամբ գործադրուելու էր և ո՛չ սպառողական խարդախ ծանուցումներով: Ղեւտացւոց գրքին 19-րդ գլուխ 36-րդ համարին մէջ Մովսէս մարգարէ կը պատուիրէ ժողովուրդին ըսելով.

> **«Ձեր կշիռները լման, ձեր կշիռքի բարերը լման, ձեր արդուն լման ու հիմէնը լման պիտի ըլլայ»**:

Վերոյիշեալ համարին մէջ յիշատակուած չորս բառերը. **"լման",** բնագրին մէջ "ցէտէք" գրուած է, որ կը նշանակէ **արդար** և **բարեկամ**: Եբրայերէն և արաբերէն լեզուները Սեմական ըլլալուն պատճառով, իրենց այբբենգիմը բաղաձայն տառերով գրուած է ու ճայնաւոր հնչումը՝ կարդացողը ինք պարտ է գործադրել: Հետեւաբար արդար բառը գրուած է երեք տարերով. "ց-տ-ֆ", արաբ. "ս-տ-ֆ": Նախադասութեան իմաստին համեմատ կրնաս կարդալ **բարեկամ** կամ **արդարութիւն**:

Արդարութիւն և իրաւունք, Հին Կտակարանի իմացումով, փիլիսոփական կամ վերացական ըմբռնում մը չէ՛ ինչպէս յունականը, այլ ընկերական ապրելակերպի միջոց և Աստուծոյ ու մարդ արարածի յարաբերութեան պայման, աւելի դատաստանական լեզուաճեւ: Ընտանեկան և հաւաքական կենցաղավարութիւնը դիւրացնող ազդակ մը:

Հին Կտակարանի արդարութեան իմացումը, աւելի **օրէնսդրական** յարաբերութիւն մը, պաշտօն մը կամ հրահանգ մը կը կարծուէր ըլլալ դպիրներու և փարիսեցիներու ըմբռնումով: Այլ խօսքով, մարդ արարածը երբ իր վրայ դրուած պայմանը գործադրէր, այնուհետեւ արդար կը սեպուէր ան, Աստուծոյ առջեւ Հին Կտակարանի օրէնքով: Վերոյիշալ հասկացողութեան համար, հետեւանօսաց առաքեալ՝ Պօղոս կը գրէ Հռոմի Եկեղեցիին ըսելով.

«Ոչ մէկ մարդկային էակ պիտի արդարանայ Անոր (Աստուծոյ) առջեւ օրէնքին գործերով. բանզի Օրէնքի միջոցով կ՛ըլլայ մեղքի ճանաչումը»--Գ. 20:

Յիսուս Քրիստոսի յայտնաբանած արդարութիւնը, դատաստանական և առեւտրական արդարութիւն մը չէ՛ միայն, այլ արդարութիւն մը ուր ողորմութիւնն ալ իր դերը և մասնակցութիւնը ի սպաս կը դնէ: Աստուած մեղաւոր մը ոչ թէ կ՛արդարացնէ, այլ անոր մեղքերուն **թողութի՛ւն** կը շնորհէ: Օրէնքով մեղաւոր մը ի՛նք դատաստանական արդարութեամբ վճարելու էր իր պարտքը:

Սակայն Յիսուս Քրիստոսի ցոյց տուած Աստուածը՝ **բարեգութ** Աստուած է: Մատթէոսի Աւետարանին ԺԸ. 25-27 համարներուն մէջ կը կարդանք Յիսուս Քրիստոս՛ով բացայայտուած Աստուած ճշմարիտը:

> «Քանի որ ան վճարելու ոչինչ ունէր, անոր տէրը հրամայեց որ վաճառեն զայն, անոր կինն ու որդիները և ամէն ինչ որ ան ունէր, և պարտքը հատուցանեն: Եւ ծառան գետին իյնալով՝ երկրպագութիւն կ՛ընէր անոր ու կ՛ըսէր. "Համբերող եղիր ինծի հանդէպ, և ամբողջը կը վճարեմ քեզի": Այդ ծառային տէրը, **գթալով**, արձակեց զայն և պարտքը **շնորհեց** անոր»:

Վերոյիշեալ հատուածին մէջ երկու բառեր յատկանշական իմաստը կու տան Հայր Աստուծոյ: Առաջինը **"գթալով**. և երկրորդը **"շնորհեց"** բառերն են: Աստուած Իր գանճատան հարստութենէն կ՛ամբողջացնէ անկարող մարդուն պարտքը: Յիսուս Քրիստոսի զոհողութեա՛մբ, մարդ արարած կը ստանայ թողութեան շնորհը ու կ՛արդարանայ: Աստուծոյ արդարութեան կշիռը կախուած չէ՛ մահաբոյր սուրի մը կոյր ծայրէն այնպէս ինչպէս դատարաններու ճակատին բանթակուած կ՛երեւին, այլ խաչեցեալ Քրիստոսի սիրոյ և ինքնանուիրումի՛ արտայայտութենէն. որ է՛.

«Հա՛յր, ներէ՛ ատոնց որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կ՛ընեն»

Հոկտեմբեր. 26, 1993
Թորոնթօ

ՄԻ՛ ՍԿՍԻՔ ԸՍԵԼ ԹԷ ԱԲՐԱՀԱՄԸ ՈՒՆԻՆՔ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅՐ

Յովհաննէս Մկրտիչ իր հրեայ ազգակիցներուն, որոնք մարմնի կողմէ սերո՛ւնդն էին Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի, ունի՛ բաջութիւնը ըսելու. «Մի՛ պարծենաք ձեր անցեալով, ձեր նախորդ դարերու պապերով և անոնց հաւատոք: Ի՞նչ էն ձեր այսօրուա՛ն հաւատը, ձեր համոզումները և աստուածաճանաչումը: Որքա՞ն հաւատարիմ էք ձեր ժառանգակա՛ն հաւատին, որքա՞ն կը կարդաք Աւետարանը որով կը պարծենաք թէ հինգերորդ դարուն հայ կրօնաւորները թարգմանեցին զայն:

Ինչո՞ւ կը հպարտանաք 1700-ամեակով, Ս.Գրիգոր Լուսաւորիչով, Ս. Սահակ կաթողիկոսով, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցով և հրաշագործ թարգմանիչներու բաղանգով: Այժմ բանի՞ հոգի կը կարդան աստուածախօս Աւետարանները, Թորոնթոյի 30 հազար գաղութէն, բանի հոգի եկեղեցի կը յաճախէ Կիրակի օրերը: 30 հազար հայ ժողովուրդէն բանի՞ փոքրիկներ Կիրակնօրեայ վարժարան կ՛երթան սորվելու և հետեւելու իրենց պապենական լոյս հաւատին: Արդեօք սորվեցուցա՞ծ ենք մեր զաւակներուն Յիսուս Փրկչի առաքեալներուն անունները, անոնց նուիրեա՛լ առաքելութիւնը և նահատակութիւնը: Ինչո՞ւ մեր զաւակները գոց գիտեն շարժապատկերի դերասաններու անունները և չեն գիտեր մեր ազգային սուրբերու և նահատակներու անունները: Իսկ եթէ չեն գիտեր, ո՞վ է յանցաւորը: Ո՞վ է թերացողը և ո՞վ է պատասխանատուն:

Հազար Եօթհարիւրամեակը, արդեօք կը սպասէ Յովհաննէս Մկրտիչի՞ մը որ մեզ արթնցնէ հաւատի մրափէն: Մի՛ սպասէք Յովհաննէս Մկրտիչ մը, որովհետեւ եթէ ան այցելէ մեզի, ոչ թէ հեզահամբոյր ջոյանով պիտի արթնցնէ մեզ նման Յիսուս Քրիստոսի, այլ պիտի ըսէ մեզի, ինչպէս որոտաց իր հրեա՛յ ազգակիցներուն, ըսելով.

«Իժե՛րու ծնունդներ, ո՞վ սորվեցուց ձեզի թէ կրնաք Աստուծոյ բարկութենէն փախչիլ.»--Ղուկ. Գ. 7:

Այսուհետեւ ապաշխարութեան արժանի պտուղներ տուէք և մի՛ սկսիք ըսել թէ Աբրահամը (Ս. Գրիգորը. որպէս լուսաւորիչ) ունինք իբրեւ հայր. ա՛յս կ՛ըսեմ ձեզի, որ Աստուած կրնայ այս քարերէն անգամ Աբրահամի (Լուսաւորչի) որդիներ հանել:

Ս. Ներսէս Շնորհալիէն ի վեր, բանի՞ անգամ բարեկարգած ենք մեր սուրբ Պատարագամատոյցը: Որքանո՞վ հասկնալի դարձուցած ենք այժմու սերունդին: Ս. Շնորհալիի օրերուն չկար հեռատեսիլ, չկար "բըմփիութր", չկար ճանապարհորդութիւն և չկար մարզարաններ և խաղարկութեան սրահներ: Եկեղեցիներու պարտականութիւնն է, այսօր, իրագործել իրենց յանձնուած տաղանդը (հաւատը) բացատրել և հասկնալի ընել ներկայ սերունդներուն, արդի օրերո՛ւ լեզուի ըմբռնելիութեամբ: Որովհետեւ բազմաթիւ բառեր ա՛յսօր կը շարունակեն գործածուիլ, սակայն տարբեր իմաստներով:

Եկեղեցիներու մէջ, ընդհանրապէս, արդիականացած բարեկարգութիւնը նիւթական գործադրումներ են--աղօթքի ժամանակ դրամահաւաք, եկեղեցւոյ եկամուտը բարձրացնելու համար ճաշկերոյթներ և պարահանդէսներ կազմակերպել և կրօնական տօներու առթիւ բոլոր հայ ընտանիքներու հրաւէրներ ղրկել հասցէագրուած պահարաններով, որպէսզի նուիրատուութիւններ ընեն...:

Արդեօք ե՞րբ սկսաւ վերոյիշեալ նիւթի շահասիրութեան բարեկարգութիւնները: Եկեղեցական պատմութիւնը այս առթիւ լուռ է և որեւէ արձանագրութիւն չունի: Իմ ճանչցած Տէրս՝ Յիսուս Փրկիչս մի միայն տա՛լ գիտէր, կու տար բժշկութիւն, առողջութիւն, մխիթարութիւն, սէր և ուտելիք: Երբ հինգ հազար ներկաներ անօթի էին, և աշակերտները խնդրեցին իրենց Վարդապետէն որ արձակէ ժողովուրդը, Յիսուս ըսաւ.

«Պէտք չկայ որ անոնք երթան,
դո՛ւք անոնց ուտելիք տուէք»:

Ուրիշ առթիւ երբ Յիսուս ղրկեց Իր տասներկու աշակերտները բարոզելու, պատուիրեց անոնց ըսելով. «Հեթանոսներու ճամբէն չ՛երթաք...Ձրի առիք, Ձրի ալ տուէք»--Մատթ. Ժ.5-6: Եթէ եկեղեցին խնճոյք մը կամ ճաշկերոյթ մը սարքէ, ո՛չ թէ հեթանոս առեւտրականներու նման շահարկումի համար սարքելու է, այլ՝ ծառայութե՛ան համար: Եկեղեցիները, եթէ այսօր դրամի կարիքը ունին, անոնք ունին, որովհետեւ իրենց ըրածը ոչ թէ ծառայութիւն է ժողովուրդի՛ն, այլ՝ եկեղեցի՛ն՝ անոր կառոյցին:

Եկեղեցւոյ գործունէութեան զսպանակը՝ Աւետարանի բարոզութիւնն է: Եկեղեցւոյ պատմութեան միջնադարը կղերաֆէոտալական իր գերակայող ազդեցութեամբ, շահագործումի և բռնադատումի իր բաղաբականութեամբ կրօնքը շեղեցուց իր իսկական կոչումէն՝ զայն դարձնելով կղերապետական կառոյցի: Կղերապետական կառոյցի պատմութիւնը իր էջերուն մէջ այնպիսի տխուր դէպքեր և արարքներ արձանագրած է, որոնք եկեղեցին դրած են ֆէոտալ վերնախաւի շահագործական դերին մէջ:

«Քրիստոնէական եկեղեցին և մարդկային իրաւանց Հարցը. եղան անշուշտ որոշ շրջաններ և որոշ տեղեր պատմութեան մէջ, ուր եկեղեցական ղեկավարներ զոհ գացին ընկերութեան վերին խաւերուն յատուկ փորձութեանց և իրենք ալ շահագործեցին մարդ էակը անոր մէջ արհամարհելով մարդկային իրաւունքներու աստուածատուր արժանիքները: Բայց այդ բոլորը չեն պատկանիր քրիստոնէական կրօնի էութե՛ան, այլ անոր սխալ հասկացողութեան և շահագործումի մարդկային տկարութեան--**Գարեգին Ա. Կաթողիկոս**--(Հասկ 1968):

Հայը ներքնապէս կը զգայ, որ եթէ իր ըմբռնումը Եկեղեցւոյ նշանակութեանը մասին վերցուի, բոլոր իր զգացումներուն շէնքը կը կործանի: «Ո՞ր մարդը, ո՞ր իշխանութիւնը պիտի ըսեն թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին պէտք չունի բարեկարգուած եկեղեցականութեան մը, թէ՝ սպասեցէք, եկեղեցական համագումար

ժողով ըլլայ Էջմիածնի մէջ՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետին նախագահութեամբ, խնդիրը ծեծուի այդ ժողովին մէջ, որոշում տրուի, և յետոյ ըստ այնմ ձեռնարկուի գործի:

Որո՞նք կրնան առարկել թէ Հայ ժողովուրդը ուրիշ ժամանակներէ աւելի այսօր մանաւանդ, պէտք չունի ճանչնալու իր կրօնքն ու եկեղեցին այսինքն դաստիարակուելու կրօնապէս:

«Ո՞ր խելացիները, վերջապէս, պիտի յայտարարեն արիաբար թէ հայ ժողովուրդը պէտք չունի իր հասկցած և խօսած բարբառով կարդալու Սուրբ Գիրքը, ակնաղբիւրն ու հիմը կրօնքին և կրօնական դաստիարակութեան: Իբրեւ առարկութիւն ինչ որ ալ ենթադրուի թէ կրնայ գալ այս կամ այն կողմէն այդ երեք անհրաժեշտ պէտքերուն դէմ, անկանոն մտքի և հիւանդոտ զգացումներու և կամ շատ շատ անիմաստ պահպանողականութեան մը ապացոյցը միայն կրնան ըլլալ ատոնք»--**Բաբգէն Եպս. Կիւլէսէրեան (ապա Կաթ. Տանն Կիլիկիոյ) (1868-1936):**

«Եկեղեցին միութիւն մը կը կազմէ, ինչքան ալ խոր տարածուին և բազմանան իր սերունդներու արգասաւորութիւնը: Ինչպէս որ բազմաթիւ են արեւուն ճառագայթները բայց մէկ է անոր լոյսը, և ինչպէս որ բազմաթիւ են ծառի մը ճիւղերը բայց մէկ է հաստատուն արմատը ուրկէ կը բխի անոր զօրութիւնը. նոյնպէս, թէեւ բազում առուներ կը բխին մէկ աղբիւրէն՝ հակառակ որ անոր բազմութիւնը կը թուի տարածուած ըլլալ ամէն կողմ դէպի յորդառատ ջրհորներ, սակայն իրենց միութիւնը կը մնայ հաստատ, որովհետեւ բոլորն ալ մէկ աղբիւրէ կը բխին: Կտրէ՛ արեւուն ճառագայթներէն մին և պիտի տեսնես թէ անոր միութիւնը չի թոյլատրեր իր լոյսին բաժանումը. անջատէ ծառին ճիւղերէն մին և ան այլեւս չծաղկիր. թմբէ առուակ մը իր աղբիւրէն և ան կը ցամքի: Այսպէս ուրեմն՝ մեր Տիրոջ Եկեղեցին կը ճառագայթէ լոյսով և իր շողերը կը հեղու համայն աշխարհի վրայ. բայց միևնոյն լոյսն է որ կը սփռուի ամէն կողմ և իր մարմնին ամբողջականութիւնը չկոտրատուիր: Իր ճիւղերը առատօրէն կը տարածէ բոլոր աշխարհի վրայ, իր յորդառատ առուները կը հոսին աւելի հեռուներ, բայց ակնաղբիւրը մէկ է, ծագումը մէկ է, մէկ է բեղմնաւոր մայրը սերունդէ սերունդ. իր արգանդէն ծնած ենք բոլորս»--

Սբ. Կիպրիանոս (248-258) Նահատակուած:

Մարտ 11, 2002
Թորոնթօ

Ա Ր Դ Ա Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն
ՔԱՂՑՆ ՈՒ ԾԱՐԱՒԸ

Կենդանիներուն փնտռածը միայն ուտելիք և սերնդագործել է իրենց նմանը, իսկ մարդ արարած կը տենչայ արդարութեան, իրաւունքի և ճշմարտութեան:

«Երանի՛ անոնց, որ քաղցն ու ծարաւն ունին արդարութեան, որովհետեւ անոնք պիտի յագենան»--Մատթ. Ե. 6:

Յիսուս Քրիստոսի խօսքերը ուղղուած չե՛ն անմիտ անասուններու, այլ բանաւոր մարդ էակին: Պատմական մութ դարերէ ի վեր, մարդկութեան ճգտումը եղած է արդարութիւն և իրաւունք: Ոչ թէ արդարութիւն չկայ, այլ՝ արդարութիւնը և իրաւունքը կալանատրուած են բռնատէրերու կողմէ որպէսզի չարը, փառամոլութիւնը և կեղծը կառուցանեն յաւերժական կոթողներ ու մարդիկ փառաբանեն և երկրպագեն բռնատիրութիւնը, գերեվարութիւնը և հեշտութիւնը:

Արդարութեան իշխան՝ Յիսուս Քրիստոսի՛ ալ մատուցուեցաւ վերոյիշեալ ժամանակաւոր ու եղծանուած փառքն ու պատիւը փորձիչ Սատանային կողմէ իբր գերագոյն դափնեպսակ, երբ Մարդեղեալ Աստուածայայտնութիւնը, անապատի 40 օրուայ շրջանին, կ՛որոնէր իր յաղթարշաւ մարմնացեա՛լ ներթափանցումը դէպի մարդկութեան հասկացողութիւն:

Արդարութեան ամրոցին հիմերը երբ խախտին, ապօրինութիւնը և չարաշահութիւնը կը դառնան օրէնք: Մեծամոլ տկարներու, անփոյթ տգէտներու և հաշիւ պահանջող առաջնորդներու իմայքէն կախում ունենալու չէ՛ ճշմարտութեան և արդարութեան յառաջընթացը: Արդարութեան և առաքինութեան ձայնը դժբախտաբար կը կորսուի մեծ ջահերու և անճնասիրութեան ուժերու ժխորին մէջ: Ապացո՞յց: Պերլինի Գոնկրէսը (1878) թ. ուր Անգլիական կայսրութիւնը տիրանալով Կիպրոս կղզիին, ուրացաւ հայերու իրաւունքը և ոտնահարեց արդարութիւնը և պատճառ դարձաւ Մեծ Եղեռնին...:

Մարդկային խիղճը կը բողոքէ անարդարութեան դէմ, որովհետեւ ան ունի աստուածային ճառագայթ (պատկեր): Ազգերը մեծ են երբ կը գիտակցին իրենց արդարութեան ներքին Ջայնին: Յիսուս Ինքն էր որ արդարութեան նետով ճեղքեց խաւար բըռնակալութեան վարագոյրը:

Փառամոլ կեղծաւորներ սպաննեցին արդարութեան Ռահվիրան այնպէս ինչպէս սպաննած էին նախորդ բոլոր արդարութեան ջատագովները և մարգարէները: Քահանայապետ Կաիափա ըսած է.

«Մենք արդարները կը պատժենք մեղաւորներէն տարբեր եղած ըլլանուն համար, որովհետեւ անոնց ներկայութիւնը մե՛ր դատապարտութիւնն իսկ է»:

Աշխարհ կրնայ սպաննել արդարութեան պատգամաբերները, բայց ո՛չ Արդարութիւնը, որովհետեւ իրաւունքն ու արդարութիւնը Աստուծոյ Ջեռ՛ն են:

**«Այս Յիսուսին է որ Աստուած յարութիւն տուաւ,
որուն, մենք ամէնքս ալ վկայ ենք»**--Գործք. Բ. 32:

Վարդանանց Պատերազմէն երեսնամեակ մը ետք պիտի ստորագրուէր **Նուարսակի Հաշտութեան** դաշնագիրը՝ պատմութեան մէջ առաջին՝ **"Մարդկային Իրաւանց"** ճանաչման տեսակէտէն: Նուարսակի դաշնագրով (հայերու և պարսիկներու միջեւ): Հայերը տիրացան.

1. ինքնուրոյն պետականութեան,
2. հաւատի՝ Քրիստոնէական անկախութեան և
3. ներքին ինքնավարութեան:

Մեծ Սերմնացան Յիսուսի ունկնդիրները ոչ Քրիստոնեաները և ոչ ալ եկեղեցւոյ անդամներն էին, այլ կեղեքուածներ, հարստահարուածներ և կողոպտուածներ, թէ՛ ազգովին և թէ օրէնսդրական կերպով: Յիսուս Քրիստոս Իր խօսքերը ուղղած էր համայն իրաւազրկուած մարդկութեան առանց կրօնական կամ ցեղային խտրականութեան, որովհետեւ Իր հանդիսականներուն մէջ կային նաեւ յոյներ և հռոմէացիներ, որոնք առիթով մը ըսին.

**«Այնտեղ կային նաեւ քանի մը հեթանոսներ...
կ՛աղաչէին Փիլիպպոսի ու կ՛ըսէին. "Տէ՛ր,
կ՛ուզենք Յիսուսը տեսնել»**--Յով. ԺԲ. 20-21:

Հետեւաբար Ս.Մատթէոսի աւետարանին մէջ, հրեղէն պատգամը **"Երանի անոնց, որ քաղցն ու ծարաւն ունին արդարութեան»** կ՛արձագանգէ 20 դարեր, իբր անջնջելի և անպարտելի գրաւական յաւերժաւանդ Յիսուս Քրիստոսի:

Քրիստոնեան թող չհպարտանայ և **չսեփականացնէ** Յիսուսի վերոյիշեալ շողարձակ և կենսատուիչ խօսքերը, թէ արդարութիւնը պատկանելիութիւնն է միայն Քրիստոնեային: Արդարութիւնը պիտի դառնայ իւրացումը և իրաւունքը բոլոր զրկուածներուն, որոնց անօթութիւնն ու պապակը արդարութիւնն իսկ է:

Դաժա՛ն դարերու, խաւա՛ր դարերու և անողո՛րմ դարերու շրջանին որո՞նք արդեօք ունեցած են անօթութիւն ու տենչանք արդարութեան, իրաւունքի և ճշմարտութեան:

Կարելի չէ՛ և հարկ չկայ այլաբանելու և հոգեւորի վերածելու Յիսուս Քրիստոսի խօսքերը, որոնք **բոլո՛ր** ժամանակներուն գերագոյն և առարկայական իրականութիւններն են: Ովքե՞ր եղած են արդեօք **"անօթի ու ծարաւ արդարութեան"**: Միթէ անո՞նք են, որոնք հանգստաւէտ ինքնաշարժներով եկեղեցիները կը լեցնեն և յետոյ ալ Տիկնաց Միութեան համադամ կերակուրներով իրենք զիրենք կը կշտացնեն: Անո՞նք են արդեօք,

որոնք հաւատքը ջահավաճառութեան ու եկեղեցիները անհատական ակումբային ժողովատեղիներու և դրամահաւաքի կեդրոններու վերածած են:

Արդարութեան անօթիներն ու ծարաւածները, այն փոքր և անզօր ազգերն ու փոքրամանութիւններն են, որոնք կլանուեցան ու հիւծեցին մեծ կոչուած, բրիստոնեայ և աշխարհը աւետարանելու ելած հարուստ ազգերու դիւանագիտական հարուածներուն տակ: Եւրոպական տէրութիւնները երբ ձախողեցան իրենց միջին դարու արկածախնդրութեան (Խաչակրութեան) մէջ, 19-րդ դարուն սկսան **գաղթատիրական** խաչակրութիւնը և յաջողեցան իրենց ասպատակումներու և գերեվարութիւններու անգութ ջահավաճառումին մէջ:

Եւրոպական հզօր (ոչ մեծ) պետութիւններ, Քրիստոսի դրօշով ծպտուած, ջանացին գերեվարել աշխարհի բոլոր ազգերը, պետութիւնները և ժողովուրդները անխտիր: Մենք հայերս, միայն մէկ փոքր նմոյշն ենք այն ահաւոր և դաժան անարդարութիւններուն, որոնք գործադրուեցան Քրիստոնեայ կոչուած ազգերու կողմէն:

Այս կողոպտուած, բռնաբարուած և ստորադասուած ժողովուրդներու աղաղակ աղօթքին իբր պատասխան Յիսուս՝, մարդկութեան հոգին, Իր Հոգիին մէջ փոխադրելով, կենդանի հաղորդութեամբ, կը մխիթարէ մեզ, արդարութեան անօթի, ծարաւ և բռնաբարուածներուս ու կ՛ըսէ.

> **«Եկէ՛ք, իմ Հօրս օրհնեալները, ժառանգեցէ՛ք աշխարհի սկիզբէն ձեզի համար պատրաստուած արքայութիւնը. վասնզի անօթի էի և ուտելիք տուիք ինծի, ծարաւ էի և խմելու ջուր տուիք, օտարական էի և ընդունեցիք զիս. մերկ էի և հագցուցիք ինծի, հիւանդ էի և հոգ տարիք ինծի, բանտի մէջ էի և այցելեցիք ինծի»**
> --Մատթ. Իե. 34-36:

Դեկտեմբեր 2, 1993
Թորոնթօ

“ԱՍՏՈՒԱԾ ՋԱՆՈՆՔ Կ’ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ՊԱՐԳԵՒԱԾ ՁՐԻ ՇՆՈՐՀՔՈՎԸ”

Հռոմ. Գ.24:

Աստուած ինչո՞ւ Ձրիօրէն կ’արդարացնէ մեղաւորները: Ան կ’արդարացնէ որովհետեւ «Արդարը հաւատովպիտի ապրի» --Հռոմ.Ա.17, Գաղ.Գ.11: Աստուած Ձրիօրէն կ’արդարացնէ մեղաւորը, որովհետեւ կը գթայ մեր վրայ ու նաեւ Ան գիտէ, թէ մենք մե՛ր միջոցներով չենք կրնար արդարանալ: Աստուած Իր սիրոյ ու ողորմութեան պատճառաւ, մեր չկարողացածը Ի՛նք կ’իրագործէ և կ’ամբողջացնէ:

Աստուած ինչո՞ւ փոխարժէք մը կամ ջնջին գին մը չի պահանջեր մեղաւորէն: Նախ, Աստուած որեւէ բանի կարիքը չունի: Աստուած իր մարդ արարածներէն կը փափաքի տեսնել **սէր ու հաւատարմութիւն:** Ի՞նչ կը կարծէք որ միլիոնատէր մը իր սիրած կնոջմէն կը փափաքի տեսնել, եթէ ոչ սէր ու **հաւատարմութիւն**: Մեծահարուստ մը կրնայ իր նիւթական կարիքները գնել վճարելով փոխարժէքը: Սակայն **հոգեւոր** արժէքները անգերազանցելիօրէն չեն փոխարինուիր **նիւթականով** բացի դիմացինին փոխադարձ **սիրոյ ու հաւատարմութեամբը:**

Պօղոս առաքեալ երբ կ’ըսէ. «Արդարը հաւատովպիտի ապրի»--Հռոմ. Ա. 17-րդ համարին մէջ, ան կը ջանայ մեկնաբանել Յիսուսի "Անխիղճ Պարտատէր Մառային Առակ"ը:

Ինչո՞ւ յաւիտենական կեանքը (փրկութիւն)ը Ձրի կը շնորհուի զղջացող մեղաւորին:

Որովհետեւ մարդ արարածին բնական ու ժամանակաւոր կեա՛նքն իսկ շնորհ մը եղած է Արարիչ Աստուծմէ: Եթէ մարդկային ժամանակաւոր կեանքը ենթական փոխարժէքով մը չէ ստացած, ինչպէ՞ս կրնայ ստանալ յաւիտենական կեանքը ի՛ր ջանքով կամ վճարովի:

Մարդ էակը անհունօրէն փառաւէտ կազմուածք մըն է ու փառապսակը համայն ստեղծագործութեան: Մարդ կենդանիներէն կը տարբերի իր գիտակցական վարքով, բանական հոգիով, բարոյական սկզբունքով և ինքնիշխանութեամբ: Մարդուն բնորոշ է իր ինքնագիտակցութիւնն ու ստեղծագործ աշխատանքը:

Մարդ, իբրեւ ֆիզիքական գործարանատրութիւն և իմացական ու բարոյական կազմաւորութիւն, հրաշալիք մըն է: Ըստ Ներսէս Շնորհալիի, հոգին և մարմինը իրենց բնոյթով ու էութեամբ միանգամայն տարբեր են, մէկը տեսանելի, միւսը անտեսանելի. ասոնց միաւորումէն յետոյ մարդը մէկ բնութիւն ունի: Այսօր Աստուած կը կանչէ մեզ մաս կազմելու Իր համաշխարհային ընտանիքին մէջ՝ ճանչնալ **մարդը** որպէս մեր **ընկերը** արարածը:

Մարդ անխուսափելիօրէն յարաբերութիւն ունի
1. աշխարհի հետ, 2. բնութեան հետ,
3. մարդու հետ, և 4. Աստուծոյ հետ:

«Մարդը գաղտնիք է: Պէտք է հասկնալ այդ գաղտնիքը և եթէ ամբողջ կեանքդ յատկացնես հասկնալու, մի՝ ըսեր թէ ժամանակ կորսնցուցած ես: Ես այդ գաղտնիքով կը զբաղուիմ, որովհետեւ կ’ուզեմ ՄԱՐԴ ԸԼԼԱԼ»--**Տոսթոյովսքի:**

Աստուծոյ գերագոյն և հրաշակագոյն ստեղծագործութիւնը մարդն է: Մարդ ըլլալ աստուածային կոչում մըն է:

Աստուած կրնայ ակնթարթի մը մէջ ստեղծած ըլլալ երկինքն ու երկիրը, սակայն երկրագունտին Ճարտարապետը՝ Աստուած, երկար ժամանակ տրամադրեց զարդարելու համար երկիրը: Արարիչ Աստուած բնակելի երկրագունտ մը պատրաստեց գեղեցիկ մարգագետիններով, լեռներով ու ձորերով, ծառախիտ անտառներով, լիճերով ու գետերով, խոտով մշակուած արտեր լեռնալանջներ խոտակեր անասուններու համար: Պտղատու ծառեր ու բանջարեղէններ մարդ արարծին համար, բամպակեղէն՝ հիւսուածեղէնի, ու ծառեր բնակարանի շինութեան համար:

Այս բոլորէն յետոյ Աստուած կը հրամայէ որ.

> «Ջուրերը կենդանութեան շունչ ունեցող շատ սողուններ հանեն. և թռչունները երկրի վրայ երկինքի հաստատութեանը երեսը, թռչին: Եւ Աստուած ստեղծեց մեծամեծ կէտերը, ամէն սողացող շնչաւոր կենդանիները, զորոնք ջուրերը առատ հանեցին անոնց տեսակին պէս, ու ամէն թեւաւոր թռչունները իրենց տեսակին պէս. և Աստուած տեսաւ որ բարի են»--Ծնն. Ա. 20-21:

Յետոյ Արարիչ Աստուած կը հրամայէ որ,

> «Երկիր հանէ շնչաւոր կենդանի՝ իր տեսակին պէս անասուններ, սողուններ ու երկրի գազաններ՝ իրենց տեսակին պէս. և այնպէս եղաւ»--Ծնն. Ա 24-25:

Երբ կարգը կու գայ մարդու գոյութեան, Աստուած ո՛չ կը ստեղծէ մարդ արարածը և ոչ ալ ուրիշի մը օգնութեան կը դիմէ: Արուեստագէտ Ճարտարապետ Աստուած Ի՛նչ կ՛իրագործէ մարդ էակը և կը փափաքի որ ան ունենայ Ի՛ր պատկերն ու Ի՛ր նմանութիւնը: Ծննդոց գրքին մէջ կը կարդանք. Եւ ըսաւ Աստուած.

> **«Մեր պատկերին ու մեր նմանութեանը պէս մարդ ընենք, և ծովու ձուկերուն ու երկինքի թռչուններուն և անասուններուն ու բոլոր երկրի ու երկրի վրայ սողացող բոլոր սողուններուն թող իշխէ»**--Ա. 26:

> **«Եւ Տէր Աստուած գետնի հողէն շինեց մարդը, և անոր ռնգունքներուն կենդանութեան շունչ փչեց, ու մարդը կենդանի հոգի եղաւ»**--Բ. 7

Աստուած որպէս գեղարուեստի Իսկութիւն և գեղեցկագէտ Բրուտ կը շինէ մարդը, ո՛չ որպէս ամերիկեան mass production, այլ իւրայատուկ անձնաւորութիւն: Արուեստագէտ բրուտը երբ աւարտէ իր ձեռարուեստը, անմիջապէս փուռը չի դներ զայն այլ ժամանակ մը յետոյ: Աստուած որ Տէրն է ժամանակին կամ Ի՛նքն է մեր ժամանակ հասկացողութեան, ակնթարթի վայրկեաններով չի գործեր: Ժամանակ ըսուածը մարդկային հասկացողութեան համար է:

Մարդ արարածը ժամանակ ըսուած լինելիութիւնը դրամի փոխակերպած է, ու անգլերէն կ՛ըսեն. time is money: Իսկ Աստուծոյ համար ժամանակը, Իր աշխատանքը լրումին հասցնել է, որքան որ մարդկօրէն կրնանք հասկնալ:

Աստուած կրնար Եգիպտոսի հրեայ գերիները մէկ երկու շաբաթէն Քանանու երկիրը տանիլ, սակայն 40 տարի տեւեց այդ

երթը: Աստուած փոխանակ Մովսէս Օրէնսդիր ու մարգարէներ ղրկելու, կրնար Իր Որդին Յիսուսը ղրկել աշխարհ: Աստուծոյ Միածինը Յիսուս, Մովսէսէ մօտ 1300 տարի յետոյ Մարդացաւ ու եկաւ աշխարհ: Հայոց լուսաւորիչը Գրիգոր 13 տարի մնաց Խոր Վիրապ, որմէ յետոյ դարձաւ լուսաւորիչը Հայ ազգին:

Ինչո՞ւ պտուղները 3-4 ամիս կը պահանջեն հասունանալու և մարդկային բիմբին հաճելի դառնալու և ստամոքսի մարսողութեան պատրաստ: Ինչո՞ւ արեւածագը, նման մարդահնար ելեկտրական լոյսին, ակնթարթի մը մէջ չի լուսաւորեր երկիրը, այլ 15 վայրկեան կ՛ուզէ որ երեւնայ: Նոյնպէս ալ մայրամուտը համրաբար կը դանդաղի աներեւոյթ ըլլալով: Աստուծոյ բով աճապարանք չկայ, որովհետեւ ժամանակ ըսուածը Ի՛նքն է:

Սոյն հրաշագեղ ստեղծագործութեան և աստուածաշէն ճարտարապետութեան բարձրակէտ մարդ արարածն ալ, թէպէտ յղացուեցաւ ու գոյացաւ վաղանցեալին, բայց անոր նկարագիր կռանելը, փորձառու դառնալը ժամանակի կը կարօտի մարդ կօրէ՛ն: Մարդկութեան ներկայ դարաշրջանը անոր թրծուելու ժամանակն է, որուն մէջ կ՛ապրի ան:

Որմէ յետոյ բոլոր թրծուած (հաւատացող ու իրենց մեղքերուն համար զղջացողներ ու Հայր երկնաւորը սիրողներ) պիտի արժանանան յաւերժական կեանքի: Այս ուղղութեամբ աշխարհի վրայ գործողներուն,

Յիսուս կ՛ըսէ.

«Եկէ՛ք, Հօրս կողմէ օրհնեալներ, ժառանգեցէ՛ք այն արքայութիւնը, որ ձեզի համար աշխարհի սկիզբէն պատրաստուած է: Որովհետեւ անօթի էի, և զիս կերակրեցիք, ծարաւ էի և ջուր տուիք, օտարական էի և ընդունեցիք զիս, մերկ էի և հագցուցիք ինծի, հիւանդ էի և հոգ տարիք ինծի, բանտի մէջ էի և այցելեցիք ինծի»:

Այն առեն արդարները պիտի հարցնեն.

«Տէ՛ր, ե՞րբ անօթի տեսանք և կերակրեցինք կամ կամ ծարաւ՝ և ջուր տուինք: Ե՞րբ օտարական տեսանք և ընդունեցինք կամ մերկ՝ և հագցուցինք: Ե՞րբ հիւանդ կամ բանտի մէջ տեսանք և այցի եկանք ձեզի»:

Թագաւորը պիտի պատասխանէ անոնց.

«Կ՛ըսեմ ձեզի, որովհետեւ իմ այս փոքր եղբայրներէս մէկուն ըրիք, ինծի՛ ըրած եղաք» --Մատ. 25: 34-40

Մարտ 25, 2000 Թորոնթօ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱՐԿՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻՆ ՄԷՋ

Պատմութեան ներկայ յեղյեղուկ հանգրուանային բաղաֆակրթութեան մէջ հրամայական է վերատեսութեան ենթարկել Եկեղեցիներ՛ու Քրիստոնէութեան կիրարկումի ձեւը միջազգային բաղաբական ամբողջատիրութեան մէջ: Քսանմէկերորդ դարու արշալոյսին ապրող մարդը թօթափած կ՛երեւի անցեալի ամբողջատիրական արգելքները՝ բաղաբական, ընկերային և կրօնական: Ան ինքզինքին տուած է **բացարձա՛կ** անկախութիւն և ազատութիւն: **«Բացարձակութիւն»**ը՝ իր անկախութեան և ազատութեան անչափելի տարածութեան մէջ կրնայ դառնալ այնբա՛ն վտանգաւոր և վնասակար, որբան էր բռնատիրութիւնը:

Ազատութիւնը և անկախութիւնը կալուածն է Բարիին, ճըշմարիտին և արդարութեան: Օրինակ, ինչպէս դրամը կրնայ կառուցանել բարձրարուեստ բաղաքներ ու ճարտարապետական հանգստավայել ապրելակերպ, նոյնպէս ալ հարստութիւնը կրնայ **անչափահասները** առաջնորդել ծուլութեան, մարմնական հեշտութեան և դարձնել զանոնք անկարեկիր հանդէպ տկարին, արկածեալին ու սովահարին: Պետրոս առաքեալ կը պատուիրէ մեզի ըսելով.

> **«Ապրեցէք իբրեւ ազատներ, բայց ազատութիւնը իբրեւ չարիքի պատրուակ մի բռնէք»**--Ա. Պետ. Բ. 16:

Մինչեւ 20-րդ դար Քրիստոնէութիւնը գործեց բաղաքակըրթութեան և ընկերայնութեան մը մէջ, ուր կար ամօթ և յարգանք: Այժմ յարգանքի նուազումը ու անոր պատգամներուն նկատմամբ անփութութիւնն ու արհամարհանքը դարձած են պարտադրանք: Ամօթ էր օրէնք չի ճանչնալը: Օրէնք չունենալ, հոգիին խաւարն էր: Այսօր ամօթը դարձած է օրէնք, սովորութիւն և բաղաքակըրթութիւն: Եթէ կը սխալիմ, դիտեցէք արդի պարարուեստը Մայքըլ Ճէքսընի և իր մտակորոյս հանդիսատեսները: Նայեցէք կանացի զգեստաւորումը, ուր մարմինը պարտ է ցուցադրուիլ իր բոլո՛ր մանրամասնութիւններով...:

Սէրն ու սեռայնութիւնը նուիրական առաքինութիւն կը սեպուէին անցեալին, որովհետեւ անոնք պաշտպանուած էին սրբութեան մականին տակ: Նոր սերունդը "ազատագրել" ուզեց սէրն ու սեռայնութիւնը սրբութեան մականէն: Ինչո՞ւ, որպէսզի սանձարձակէ անամօթութիւնը և զայն դարձնէ օրէնք և սովորութիւն:

Ի՞նչ պէտք է ըլլայ Եկեղեցիին դերը և կիրարկումը այս նորելուկ գաղափարապայքարի նկատմամբ: Ջեռնածա՞լ նստիլ և անտարբե՞ր մնալ, թէ գործօ՛ն, միջոցառում մը գտնել:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, ազատագրելու համար

իր հաղաբացիները կրօնական ծայրայեղ և մոլեռանդ գաղափարախօս մարտիկներէ, անջատեց կրօնքը ազգային ինքնատիպ պատկանելիութենէն: Այս անջատումը, թէեւ բարի նպատակով յղացուած էր, սակայն ունեցաւ իր ցաւալի և անբարենպաստ հետեւանքները:

Հազիւ երկու հարիւր տարի վերջ, Ամերիկեան անաստուած և նիւթապաշտ գաղափարամարտիկներ, ոչ միայն անջատեցին կրօնքը իրենց հաղաբական ձեռնարկութիւններէն, այլ վտարեցին Աստուածաշունչի ընթերցումն ու աղօթքը բոլոր Հանրային Դպրոցներէն և անաստուած ու հակակրօն ծայրայեղներ ստանձնեցին դաստիարակչական, լրագրական և տեղեկատուութեան ասպարէզները: Փոխանակ ջատագովելու առաքինութիւնը, արդարութիւնը, իրաւունքը, ճշմարտութիւնը և անձնազոհութիւնը, այսօր, կը պանծացուի սուտի և կեղծիքի աշխարհակալութիւնը: "Մեծ" կարծուած պետութիւններ ճշմարտանման սուտերով ու պատերազմական խորամանկութիւններով կ՛օրօրեն աշխարհի ժողովուրդները:

Պժգալի միասեռականներ անամօթաբար կը տողանցեն փողոցներու մէջ խլելով ծափ ու հուռահներ փոխան գարշանքի և նողկանքի:

Այս յեղաշրջուած և յարափոփոխ նոր աշխարհի սեմին կը գտնուի Եկեղեցին իր հաւատացեալներով: Անուանական թիւը քրիստոնեաներու, կրնայ շատ մեծ ըլլալ, սակայն **կորիզային,** գործօն և անձնանուէր հաւատացեալներ կը ներկայացնեն միայն փոքրիկ տոկոս մը այս խաւարակուռ Քրիստոնեայ անուանեալներու կենսոլորտին մէջ: Աշխարհն ու եկեղեցին կը գտնուին իրենց գոյամարտի վերջին, թերեւս ամենէն ճակատագրական հանգրուանին առջեւ:

Անցեալ դարերուն, եկեղեցին յենելով պետական զօրութեան, ունեցած է բազմաթիւ մեղանչումներ և թերութիւններ: Եկեղեցիներու թերացումները և անոնց գործած աւերները չե՛ն արդարացներ ներկայ պետութիւններու անարդար, անիրաւ և սուտ գործառնութիւնները:

Եկեղեցին պարտի վերադառնալ իր **անձնազոհ** կոչումին ու գիտակցօրէն ճանչնայ իր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոսը՝ Որուն առաքելութիւնը եղած էր ծառայութիւն, բժշկութիւն, զոհաբերութիւն և ո՛չ երբեք դատապարտութիւն և կախակայում: Եկեղեցին նախ խարազանելու և մաքրագործելու է իր աշխարհականացած կենսոլորտը, այնպէս ինչպէս Նազովրեցին մաքրեց Երուսաղէմի տաճարը: Եկեղեցին հաւատալու է, որ իր դաւանութիւնը **զէնքի** ուժով չէ՛ ապահովուած, այլ՝ ի՛ր իսկ արիւնահոսութեամբ: Ան ոչ թէ **դատաւո՛րն** է Աստուծոյ խօսքին և կամքին, այլ՝ միայն յուշարարն է արիւնագիր դաւանութեամբ:

Առաքեալներ՝ Բարթողիմէոս և Թադէոս, իրենց **արիւնո՛վ** ամրապնդեցին Արարատեան աշխարհի նորահաստատ Եկեղեցին: Եկեղեցական տարեգրութիւնները արձանագրուեցան բոլորանուէր անձնազոհութեամբ և նահատակութեամբ, ոչ մեքանով ու ո՛չ զէնքով: Եկեղեցին միայն աւանդեալ հաստատութիւն մը չէ

հաւատացեալին համար, այլ հոգի՛ն կենսատրող ուժ մը: Ան կը ներկայացնէ բնազդին և զգացումին յաւիտենական պայքարը՝ մտածումին և բանականութեան դէմ:

Հայ եկեղեցին իր հիմնարկութեամբ եղած է իտէալական հիմնարկութիւն, ուր ազգին ու Եկեղեցիին ճակատագիրները միաձուլուեցան և գոյատեւեցին հայու հոգիին մէջ: Ամերիկեան անջատ եկեղեցին հազիւ տեւեց մէկ դար, իսկ Հայ Եկեղեցին կը գոյատեւէ 17 երկար դարեր ու պիտի շարունակէ յաւիտեան, որովհետեւ հայուն համար՝ ազգ և Եկեղեցի հոգեխառնուեցան ու միաձուլուեցան:

Ի՞նչ կը նշանակէ միաձուլել ազգայինն ու Եկեղեցականը: Քրիստոնեայ հաւատացեալը որքան ալ ջանայ և կարծէ կամ փորձէ ապրիլ միայնակ և անջատ ընկերային կամ ազգային կեանք, չի՛ կրնար ազատագրել ինքզինք ազգային պարտականութիւններէ ու պատկանելիութենէ: Միթէ հայ գիւղացին և շինականը, բոլորն ալ հայ ազատամարտիկնե՞ր (կուսակցականնե՞ր էին 1915 թ.-ին,) որ տեղահան եղան ու բնաջնջումի ենթարկուեցան: Իրենց միակ յանցանքը հայ ազգին պատկանելիութիւնն էր): Ոմանք, ինչպէս կարգ մը ճգնաւորներ, բացառաբար ապրած են կամ կ՛ապրին ներկայիս:

Նոյնիսկ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս չ՛անջատեց Ինքզինք՝ Իր ազգային պարտականութիւններէն: Այո, Ան քաջուեցաւ անապատ, սակայն միայն քառասուն օր: Ան բարձրացաւ Պայծառակերպութեան լեռը, բայց հոն չ՛առանձնացաւ ու չմնաց: Յիսուս ապրեցաւ Իր ժողովուրդի՛ն մէջ, Իր ժողովուրդի՛ն հետ ու մասնակի՛ց եղաւ անոր տառապանքին և Յուշարարը դարձաւ անոր խղճին:

Այն բոլոր ազգերը, որոնք չէին ձուլած իրենց ազգային ու եկեղեցական ըմբռնումները ու զոհած զանոնք իրարու հետ, յաւէտ կորան ինչպէս Հիւսիսային Ափրիկէի երկիրները՝ Եգիպտոս, Լիպիա, Թունիզ և Ալճերիա, որոնք ծնան Կղեմէսի, Աթէնասի, Որոգինեսի, Տէրտիւղիանոսի, Կիպրիանոսի և Օգոստինոսի նման սուրբեր, աստուածաբաններ և հռետոր ջատագովներ:

Իսլամ բնաջնջումի արշաւանքները, որոնք տեւեցին դարեր, չկրցան խախտել Հայու հաւատքն ու իր ազգին անմար լոյս հաւատքը: Ճէնկիզ խանն ու կաղ Թիմուրը որ տապալած էին Պարսկական զօրութիւնն ու հիմնայատակ կործանած Պաղտատ, Արեւելքի գեղեցկագոյն մայրաքաղաքը, չկրցան փշրել ո՛չ Հայ Եկեղեցին, և ո՛չ ալ հայուն հաւատքը: Հայ ազգը փարած էր իր Եկեղեցիին ու իր Աստուծոյն: Եկեղեցին դարձաւ հաւատքի լաստը ուր ազգ և եկեղեցի կրցան միատեղ գոյատեւել հոգ չէ, որ հիւանդագին կամ կաղ, սակայն չմեռան ու չ՛անյայտացան աշխարհէ:

Պօղոս առաքեալ, ծնունդով հրեայ ըլլալով հանդերձ, ինքզինք կը կոչէ Հռոմէացի: Ան իր կրօնքն ու հաւատքը ազգութիւն չի սեպեր, այլ միաձուլած ու միախառնած է իր ազգութիւնը, քաղաքացիութիւնը և հաւատքը իրարու հետ:

Սպանացիներն ու Փորթուգալցիները, 15-րդ դարուն եթէ չ՛արթնային իրենց մրաբէն ու չ՛ազատագրէին իրենց հայրենիքն ու կրօնը Իսլամական գերիշխանութենէն, այսօր նման պիտի

ըլլային Հիւսիսային Ափրիկէի կորսուած ժողովուրդներուն։

Բոլոր այն հայերը, որոնք բաժնուեցան իրենց եկեղեցիէն ու ազգէն, ապահովելու համար իրենց հողերն ու կալուածները, այսօր կորսուածներ ու ձուլուածներ են Թուրք Իսլամութեան անդիմագիծ ժողովուրդներու խառնարանին մէջ։

Լաւագոյն ձեւը և ամենազդու կերպը Յիսուսի Եկեղեցւոյն համար՝ դարձնել է **խղճի ձայնը** ազգին բոլոր գործառնութիւններուն մէջ։ Ո՛չ թէ տիրապետելու ազգային հարցերու մէջ, այլ՝ **յուշելու Յիսուս Քրիստոսի կամքը**։ Եկեղեցին տիրապետութեան մականը վերցնելու չէ, այլ պետութեան և ազգային գործառնութիւններուն մէջ ցոյց տալու է ծառայութեա՛ն ոգին, սիրո՛յ ոգին, ներումի՛ ոգին և միասնականութեա՛ն ոգին։

Կոտրել թափելը մէկ հարուածով կարելի է, սակայն **կառուցումը** դժուար է ու դանդաղ՝ աղիւս առ աղիւս։ Յիսուս Քրիստոսի պատուէրը դժուարինն է՝ **կառուցե՛լն է,** շինարարն ու կենսաւորիչը։ Յիսուս Քրիստոսի վերջին շաբթուայ երկու պատուէրներն էին.

Առաջին.

«Ես ալ չեմ դատապարտեր քեզ. գնա՛, այսուհետեւ մի մեղանչեր»--Յով. Ը. 11,

ուղղուած շնացող կնոջ։

Երկրորդ.

«Հա՛յր, ներէ՛ ատոնց, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կ՛ընեն»--Ղուկ. ԻԳ. 34,

ուղղուած Ջինի խաչգամողներուն և դատապարտողներուն։

Յիսուսահմայ վերոյիշեալ ներումը, Յիսուսի բոլո՛ր եկեղեցիները ցոլացնելու են համա՛յն մարդկութեան, սիրաշահելու համար աշխարհը Աստուծոյ։

Օգոստոս 13, 1993
Թորոնթօ

ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ղուկ. Թ.23-26, 44-45

Արժանապատուութիւն բառին իմաստներն ու նշանակութիւններն են՝ պատուի արժանի, պատուելի, յարգելի: Յարգական տիտղոս հոգեւորականներու: Սակայն անձի մը համար, այդ բառը իր իսկութիւնն ու ինքնութիւնն է, իր անձին ամբողջական զգացումը:

Այս զգացումը և գիտակցութիւնը, աշխարհի մէջ, որեւէ ապրող անասուն չունի, բացի մարդ արարածէն: Այս զգացումն ու գիտակցութիւնն է որ մարդ արարածը կը զատորոշէ անասուններէն: Աստուածային մասնիկ մըն է այդ, իւրաքանչիւր մարդ անհատի ինքնութեան և հոգւոյն մէջ:

Արարիչ Աստուած երբ մարդը կազմեց հողէ, **«անոր ընկերներուն կենդանութեան շունչ փչեց, ու մարդ կենդանի հոգի եղաւ»**: Եբրայերէն "շունչ" բառը, նման Թրէերէնի և արաբերէնի "նէֆէս" կամ "նէֆէշ" կը հնչուի: Այս բառին արմատը "նէֆս" է որ կը նշանակէ **անձնաւորութիւն** և **արժանապատուութիւն** կամ մարդ արարածին գերադասութիւնը բոլոր կենդանական աշխարհի վրայ: Աստուածային այս շունչին (անձնաւորութեան) պատճառով, մարդ արարած կը բաղձայ ուղղած աստղերուն ու մտաւոր և հոգեկան հայեացքը դէպի իր Արարչին: Մէկ խօսքով՝ Արժանապատուութիւնը, մարդու մը՝ իմաստութեան և նշանակութեան, գնահատանքի արժանանալու ինքնագիտակցութիւնն է:

Յիսուս Վարդապետին հետեւելու պայմանը, հետեւեալն է.

«Եթէ մէկը կ՛ուզէ իմ ետեւէս գալ՝ թող ուրանայ իր անձը և մշտապէս առնէ իր խաչը ու գայ իմ ետեւէս»:

Յիսուսի վերոյիշեալ պատուէրը շատ սխալ իմացուած ու բացատրուած խօսքեր են: Ի՞նչ կը նշանակէ **"ուրանալ անձը"**: Մարդ ինչպէ՞ս և երբ կ՛ուրանայ իր ունեցածը: Այսօր մարդոց, արժէքաւոր բանը, իրենց դրամն է: Եթէ դրամդ չի ծախսես, կամ չնուիրես, արժէք մը չի ներկայացներ:

Իմաստուն մարդիկ իրենց ունեցած դրամը կը ծախսեն, արժէքաւոր առարկաներ գնելու համար: Տգէտ անձեր ալ կան որոնք իրենց դրամը անարժէք բաներու համար կը ծախսեն: Իսկ կան անձեր ալ որ բնա՛ չեն ծախսեր: Իրենց դրամը չծախսող անձերը, դրամ ունեցեր են կամ ոչ, բնաւ տարբերութիւն չ՛ըներ իրենց, որովհետեւ չեն գործածեր իրենց դրամը: Արդեօք կարելի՞ է առանց դրամի բան մը գնել, կամ առանց փոխարժէքը վճարելու բան մը ստանալ: Մարդ մինչեւ որ դրամը չվճարէ, այսինքն իր ունեցածը չտայ՝ **չուրանայ**, չի կրնար ի՛ր ուզածը ունենալ:

Կան մարդիկ, որոնք ուրացած են իրենց դրամը, վատնելով զայն գինովութեան կամ խաղամոլութեան: Այս անձերը որեւէ օգուտ չեն ստանար կորսնցնելով իրենց ունեցածը: Յիսուս չ՛ըսեր ուրացէ՛ք "ձեր անձը" կամ անձնաւորութիւնը, այլ՝ Յիսուս կ՛ըսէ. «եթէ իմ ետեւէ՛ս գալ կ՛ուզէք», ուստի անոր փոխարժէ՛քը, ձեր անձը, արժանապատուութիւնը (ուրանալով) կարելի է միայն:

Մեր անձը ուրանալու իմաստը Յիսուսի՛ պատուիրանով, կը նշանակէ ո՛չ թէ մեր արժանապատուութիւնը փճացնել կամ վատնել է խաղամոլութեամբ կամ գինեմոլութեամբ, այլ Իր հով **պահ դնել,** Իրե՛ն վստահիլ է:

Յիսուս, մեր Փրկիչը երբ խաչին վրայ հոգին պիտի աւանդէր, ըսաւ.

«Հա՛յր, fու ձեռերուդ մէջ կ՛աւանդեմ իմ հոգիս»:

Նոյնպէս նաեւ մենք երբ ուրանանք մեր անձը, աւանդած և նուիրած կ՛ըլլանք մեր անձնաւորութիւնը, Յիսուս Քրիստոսի ծառայութեան: Ներկայ դարու մէջ մարդկութեան մեծամասնութիւնը իրենց անձը, արժանապատուութիւնն ու ինքնութիւնը աւանդած են ունայնութեան: Մարմնապաշտութեան՝ գեղեցիկ երեւնալու, հարուստ և հռչակաւոր երեւնալու համար: Յիսուս կայնած է շուկաներու մէջ, հանդէսներու և մարդկային բազմութիւններու մէջ, ու կ՛ըսէ fեզի և ինծի, **«Ի՛մ ետեւէս եկուր»,** ինչպէս ըսաւ Իր աշակերտներուն: Անոնք թողուցին ամէն ինչ ու Անոր՝ Յիսուսի ետեւէն գացին:

Մենք կ՛ուզե՞նք թողուլ մեր փառքը, այսինքն այն բոլոր բաները որոնք մեզի սիրելի են ու հետեւիլ Յիսուսի: Մարդ արարածին ամենէն սիրելի բանը, իր արժանապատուութիւնն ու անձնաւորութիւնն է: Պատրա՞ստ ենք նուիրելու զանոնք Յիսուսի, որ Ան պահ դնէ զանոնք Իր գիրկին մէջ: Մեր անձնաւորութիւնները և ինքնութիւնը ամենաթանկագին արժանիքներն են որ ունինք: Եթէ անոնք մեր հով մնալով **մե՛զ** փառաւորեն, մենք կրնանք վառնել զանոնք, բայց եթէ Ի՛ր **վկայութեա՛ն** համար գործածենք, Ան պիտի վերադարձնէ զայն մեզի, թէ՛ աւելիով և թէ՛ սրբացած:

Յիսուս ոչ թէ մեր ունեցածը կ՛ուզէ **գրաւել,** այլ՝ Ան կ՛ուզէ թողութիւն տալ մեր գործած մեղքերուն որպէսզի կարենանք ստանալ յաւիտենական կեանք մեռելոց յարութենէն վերջ:

Պօղոս առաքեալ կը գրէ Տիմոթէոս աշակերտին ըսելով.

«Ահա թէ ինչու ես կը կրեմ այս չարչարանքները, բայց ամօթ չեմ համարեր, որովհետեւ գիտեմ թէ որո՛ւ եմ հաւատացեր. և վստահ եմ թէ ան կարո՛ղ է իմ աւանդս պահել մինչեւ այն Օրը»--2 Տիմոթ. Ա. 12:

Պօղոս առաքեալ հալածուեցաւ, անարգուեցաւ, ծեծուեցաւ, երեսը թքին, զինք բարկածեցին ու ամենէն վերջ գլխատեցին: Ան յօժարեցաւ բոլոր այս անարգանքներուն ու նոյնիսկ մահուան, որովհետեւ ուրացած էր իր եսը՝ իր անձնաւորութիւնը Յիսուս Փրկչին համար: Մենք որքա՞ն պատրաստ ենք ուրանալու մեր եսը՝ մեր արժանապատուութիւնը Յիսուս Քրիստոսի համար:

Օգոստոս 14, 2000
Թորոնթօ